

II. Úrok: institucionalizovaná asymetrie času

Tento text je součástí otevřeného analytického seriálu Poznámky k fungování současného systému a je předložen ke korekci – odborné i laické.

Tento díl analyzuje úrok jako nástroj, který do ekonomických vztahů vnáší asymetrii času, rizika a odpovědnosti, a zkoumá jeho roli v dlouhodobé stabilizaci systému.

Obsah

II. Úrok: institucionalizovaná asymetrie času.....	1
Stručné vymezení úvahy.....	1
Dvojí úrok a rozdělení rizika.....	1
1. Úrok z vkladu (svěřené prostředky).....	1
2. Úrok z úvěru (půjčené prostředky).....	1
3. Důležitá poznámka:.....	2
Strukturální asymetrie.....	2
Asymetrie velikosti a moci.....	3
Závěrečné vymezení.....	3
Poznámka k dalším dílům seriálu.....	3

Stručné vymezení úvahy

Úrok je běžně popisován jako:

- cena peněz v čase,
- odměna za riziko,
- kompenzace za odloženou spotřebu.

Tyto definice však zakrývají podstatný rys současného systému:

Úrok není neutrální, ale nástrojem, který čas systematicky zvýhodňuje jednu stranu ekonomického vztahu. Pro jednu stranu je zdrojem, pro druhou sankcí.

Dvojí úrok a rozdělení rizika

V systému existují **dva kvalitativně odlišné úroky**, které bývají zaměňovány:

1. Úrok z vkladu (svěřené prostředky)

- nízký, často pod úrovní inflace,
- vkladatel nese znehodnocení času,
- ručení banky je **omezené** (pojištění vkladů jen do určité výše),
- vkladatel nemá kontrolu nad použitím prostředků ani nad rizikem.

Čas vkladatele je **pasivní a znehodnocovaný**.

2. Úrok z úvěru (půjčené prostředky)

- vyšší než úrok z vkladu,
- splácen bez ohledu na výsledek investice,
- dlužník ručí **reálnými aktivy a budoucí prací**,
- sankce při selhání jsou plné a přímé.

Čas dlužníka je **monetizován a vymáhán**.

3. Důležitá poznámka:

Finanční sektor jako celek inkasuje „úrok“ i v případech, kdy je sám hlavním věřitelem, držitelem pohledávek a stabilizovaným aktérem.

Kromě „úroku“ z úvěru a „úroku“ z vkladu totiž v propojeném finančním systému vzniká ještě třetí efekt:

„úrokový“ výnos plynoucí z toho, že finanční instituce jsou navzájem věřiteli, dlužníky i držiteli veřejného dluhu.

Finanční instituce tak nevystupují jako izolované subjekty, ale jako vzájemně provázaný systém, v němž se významná část pohledávek, závazků, „úrokových“ toků a výnosů uzavírá uvnitř sektoru samotného, zatímco jejich krytí je zajišťováno reálnou ekonomikou a veřejnými rozpočty.

Tento „Úrok“ je z velké části „vyplácen“ finančním institucím samotným.

...nikoli účetně, ale systémově.

Nejde o třetí smlouvu.

Jde výnos, který finanční sektor generuje tím, že je zároveň:

- věřitelem,
- dlužníkem,
- zprostředkovatelem,
- a garantem likvidity.

Jinými slovy:

- sektor si platí za používání vlastního rozhraní,
- a náklady tohoto „provozu“ externalizuje mimo sebe.

Strukturální asymetrie

Banka:

- **nepůjčuje své peníze,**
- ale vytváří úvěr **účetním zápisem,**
- a inkasuje úrok z nově vzniklého závazku.

Zároveň vyžaduje, podle typu transakce, diferencovaně:

ručení reálným světem za závazky vzniklé účetní operací.

Úrok zde není cenou kapitálu, ale **poplatkem za „pozici“**, která umožňuje inkasovat čas druhých.

Požadavky na ručení se neřídí vždy velikostí systémového rizika.

Čím hůře se klient může vyvázat z reality, tím tvrdší ručení na něj bývá přeneseno.

Jeden závazek je nesen státním rozpočtem, jehož důsledky se rozprostírají mezi občany i budoucí generace; jiný závazek — konkrétní rodinou, jejím rozpočtem a souvisejícími důsledky.

Asymetrie velikosti a moci

Úrok není neutrální vůči velikosti závazku ani vůči velikosti subjektu. Tato skutečnost je vlastností systému a jde o jev běžně pozorovatelný.

Pokud dluhy i pohledávky dlouhodobě končí u týchž globálních aktérů, zatímco ztráty jsou externalizovány na stát, společnost nebo budoucnost, dochází k systematickému oslabení jiných částí systému.

Jejich náprava bývá zpravidla složitější – nejen ekonomicky – přičemž náklady s ní spojené globální aktéři nenesou.

Přiznání chyby znamená zpochybnění pohledávky, zpochybnění pohledávky znamená zpochybnění úroku. Základní vlastností úroku je zabránit **chybě projevit se u velkých závazků a subjektů v přítomnosti**.

Úrok funguje jako důležitý řídicí a stabilizující nástroj systému.

Závěrečné vymezení

To, že systém nějak „funguje“, nic nedokazuje ani nevyvrací. Úrok ve své podstatě není ani dobrý ani špatný, špatná je výrazná asymetrie.

Poznámka k dalším dílům seriálu

Tento text je součástí otevřeného analytického seriálu *Poznámky k fungování současného systému*. Jednotlivé díly seriálu zkoumají běžně používané pojmy ekonomické a společenské reality jako možné nositele skrytých asymetrií a mechanismů, které mohou zakrývat (kamuflovat) strukturální povahu systémových problémů.

Aktuální verze všech souvisejících dokumentů jsou dostupné na:

<https://www.jetoonas.cz/poznamky-k-fungovani-soucasneho-systemu/>

